

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: Udrag fra 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 168. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403739744/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

dreiede sig. Vel havde det politiske Liv begyndt at væge sig herhjemme efter Julirevolutionen, men Bevægelsen var ikke trængt ned til det store Publikum, der endnu hang ved sine gamle Interesser. Det politiske Liv laa endnu i Svøbet. Enhver passede Sit, og Ingen troede, at Landets Styrelse hvilede paa ham, eller at nogen Opfordring var stillet til ham udenfor den Opgave — hvilken det nu end var — han havde ofret sig for. I Kunst og Literatur søgte den dannede Almenhed Hvile, Opmuntring og Belæring. Det var en Fornødenhed, hvis Tilfredsstillende var lige saa nødvendig som det daglige Brød. Af denne alvorlige Interesse for Kunsten fulgte, at de enkelte Talenter, som ret faldt i Altes Smag, bleve betragtede med Kjærlighed som en Nationaleiendom, hvoraf man var stolt. Et nyt Stykkes Opførelse paa Theatret var en Begivenhed, som interesserede alle Stænder. Hele Hofvet indfandt sig som oftest den første Aften, et sandt gik over Scenen. Theatret havde i en Del Aar, forinden Madam Wexschall og jeg vare fremtrædte, været blotet for kvindelige Talenter af nogen syndelig Betydning. De gamle levante Navne: Mad. Høger, Mad. Rosing, Mad. Clausen, Mad. Andersen, Mad. Spindler, Jfr. Astrup o. s. v., vare Alle borte. Da kom Jfr. Brønne (siden Mad. Wexschall — senest Fru Nielsen) — og man hilste stier med Glæde et ungt, friskt Talent. Paa Aar efter optraadte jeg, Jfr. Høger (siden Mad. Holst) og Flere, og man var ikke længer i Forlegenhed med Besættelse af Elskerinden i de forskjellige Fag. Madam Wexschall udfyldte tillige en tom Plads i Opæren.

Med Rette eller Urette valgte Publikum imellem de ikke Faa, som Theatret for Oieblikket var i Besiddelse af, mig som sin særlige Yndling. 25 og denne Yndest gik over til en Art Forgudelse, som ofte angstede mig selv. Bifald paa Scenen, saa vel som Digte og Blomster, der sendtes til min Bolig (dengang kjendte man endnu ikke noget til den udenlandske Skik, som jeg aldrig har fundet skøn eller passende: at kaste Blomster op paa Scenen, lige saa lidt som Frønkaldelser) — endviders anonyme Gaver og halvt forrykte Kjærlighedsbreve horte til Dagens Orden. Viste jeg mig paa Gader og Stræder, forfulgte man mig for at faa et Glimt af mig at se. Høie og Løve søgte paa alle Maader at komme i Berøring med mig. Man efterbedte mig ikke alene paa Theatret, men i Livet. Det Smit, mine Kleder, mit Haar havde, vilde man ogsaa have, og en Storm af kvindelige Eterabere gjorde sig latterlige ved uden mindste Kritik at efterligne mig i Alt. Man tro ikke, at jeg nu nedskriver dette med nogen som helst Forfængelighedsfølelse — jeg skriver det kun for at minde om, hvorledes et Publikum næsten altid løber løbsk og ikke kan holde Mæde, hverken i sin Roes eller i sin Dødel. „Men hvorledes optog du alt dette dengang?“ vil man maaske spørge. Nu vel, jeg vil sige det saa ærligt, som jeg fornaar: Naar jeg horte dette Bifald

i Theatret, læste min stadige Bersømmelse i Bladene, modtog i mit Hjem disse Vers, Blomster, Breve, hvori man sammenlignede mig med et guddommeligt Væsen, ds sagde vel et bedre og sundere Jeg i mit Bryst, at sli dette var overdrevet, og af og til følte jeg vel en Skamfuldhed herover, der gjorde, at jeg ikkeengang led mine Nærmeste læse disse febrileke Udgydelser. Men en Forføngeligheds Djævel hvirkede ogsaa stundom ved Siden af: at der dog maatte være noget Sandt heri, da Alle fandt det; og et vist Overmod adblev ikke hos mig — ikke at dette gjorde mig stolt og indbildsk; det forbed min sunde Fornuft mig — men som det unge Føl boltrede jeg mig paa denne frodige, behagelige Græsning, uden at det faldt mig ind at frygte for Vinterens Komme. Og Gud man vide, hvad der var blevet af mig, hvis han ikke i sin Godhed havde sat mig ind i en Kreds, der var en ypperlig Regulator for enhver Udskjelise, mit Overmod kunde have ledet mig til Heiberg hidrog imidlertid ikke synderligt til at standse mig paa denne farlige Vej. Han var selv stolt af mig; ja, jeg fandt det ofte vorende, at han der for sit eget Vedkommende ikke følte Stolthed over Noget af, hvad han virkede, var stolt af mig og satte mig saa høit, at han ikke var langt fra at synes, at saa godt som Ingen var værdig til min Omsag. Det er naturligt, at Andre ofte opfattede dette som en Skinsyge hos ham; men jeg vidste, at dette var falsk, thi dermed fortrædigede han mig saa godt som aldrig; men han fandt, at man ikke nok kunde holde mig i Færd, og at det skulde være en stor Gavn, at være regnet sig til mine Omgangsvener, Hellar ikke kunde han tale, at jeg deltog i Noget, hvorved jeg kom i Berøring med Massen. Naesten om Alt, hvad jeg kunde have Lyst til at deltage i, sagde han: „Dette skikker sig ikke for dig; det kan være godt nok for de Andre, men du stæs høiere og lær holde dig for god dertil.“ Det var altsaa en lække af Afslag, snart til En, snart til en Anden, som indbed mig, Ved saaledes at være om mig paadrog han sig ikke faa Uvenner. Og jeg havde dengang ikke Verdenskløgekab nok til at finde, at denne hans Anskuelse, at holde mig tilbage fra Sværmen, var den rette. Jeg græd undertiden barnagtige Taarer over, at jeg saaledes gik glip af en eller anden Adspredelse, som jeg følte stor Lyst til at deltage i. Heiberg hidrog saaledes snarere til at forege end til at fornidske min Forføngelighed; anderledes var det derimod med hans Moder, thi hos hende var Kritiken vægen og ved Haanden. Naar jeg i min barnagtige Glæde læste et eller andet af de hyppige Digte, der bleve mig tilsendte, høit for de Andre, da var en lille satirisk Bemærkning af hende, som naesten aldrig udeblev, nok til at slaa koldt Vand i Blødet. Lidt han påkæde jeg det da atter sammen og ærgrede mig saa meget mere over, at dette et Øieblik kunde have forvoldt mig en Glæde, som min naturlige Fornuft da sagde mig, at hun havde Ret i sin Bemærkning. En anden Lykke for mig

var, at min altfor udelukkende Interesse for den Kunst, jeg selv satte saa
 høit, blev delt derved, at der i mit Hjem og i vor Omgang, der for det meste
 bestod af Folk, der ikke varc ved Theatret eller havde noget dermed at gjøre,
 ideligt blev ført Samtaler paa Bane, som jeg, enten jeg havde Lyet dertil
 eller ikke, blev nødt til at lytte til; og denne Tvang gjorde, at jeg lidt efter
 lidt aabnede mit Øre og Øie for andre Interesser end dem, et Theatrliv fører
 med sig. I Begyndelsen tilstaaer jeg, at det trættede mig, at jeg havde ondt
 ved at holde Interessen vedlige, ja, jeg begreb ikke ret, at der gaves Menne-
 sker, for hvem Theatertilværelsen var en Biting. Det varede imidlertid ikke
 længe, før min Horizont udvidede sig, saa at disse Samtaler aabnede min
 ensidige Forstands Løddikter. Imidlertid kom jeg ikke hertil uden Kamp og
 Overvindelse. En medfødt Hurtighed, som er Kvinden egen, gjorde, at jeg
 meget snart ikke sad tilovers ved disse Samtaler, men blandede mig i dem
 paa en fri og naturlig Maade. Og Heiberg roste mig ofte for mine Bemærk-
 15 ninger, som han fandt uendommelige og friske; og da disse mine Bemærk-
 ninger bleve fremlærte med Bevidstheden om, at jeg i denne Kredt var den,
 der skulde lære, og ikke den, der vilde belære, saa modtog man dem med
 Godhed og Velvillie. Ofte udbrød Heiberg, især naar Samtalen imellem ham
 og hans Venner dreiede sig om de forskjellige philosophiske Skoler, som paa
 20 den Tid beskæftigede alle Lærde, og jeg nu i disse Samtaler af og til vovede
 at give mit Besyv med til Conversationen: „Hvorfors ved du det? Du kjender
 ligesom af dig selv, hvad vi Andre uisommedigt maaske læse os til.“ Og saa-
 danne Ytringer sporede da min Forlængelighed til at gaa videre, og jeg lyt-
 25 tede da med større og større Opmærksomhed. Den Trang, som jeg fra Barn
 af havde følt, stedsse at søge deres Selskab, som stode over mig i Dannelse
 og Udvikling, og som aldrig har forladt mig, gjorde nu, at jeg med Begjær-
 ighed lidt efter lidt i højere og højere Grad drog Nytte af de lykkelige For-
 hold, som jeg var sat i. Mit Liv i Hjemmet og dets Interesser blev efterhaan-
 den adskilt fra mit Theatrliv. Hjemmet udviklede min Personlighed, hvil-
 30 ket da ogsaa kom min Kunst til Nytte. Med Glæde hørte jeg ofte Fremmede,
 baade Udlændinge og Danske, ytre, at man ved at se mig i mit Hjem umuligt
 kunde tro, at Fruen i Huset var en Skuespillerinde; ja, Udlændinge, der
 aldrig havde set mig paa Scenen, ytrede ikke sjældent, at de slet ikke kunde
 forestille sig mig der. Hertil bidrog især min Virksomhed og Interesse for
 35 de huslige Beskjæftigelser, thi jeg besorgede selv Alt, hvad Husmodre pleie
 at besorge. En medfødt Sans for Hyggelighed og Orden og for at have Alting
 smukt omkring mig sagte jeg i Stilhed mere og mere at udvikle. Undertiden
 kneb det vel med de huslige Pligter; naar Hovedet var fuldt af en eller
 anden ny Rolle, og der da samme Dag en saadan skulde fremsættes første
 40 Gang, skulde tælles til Vask eller hugges Sækker eller gjøres Husholdnings-

regnskab, tales om Maden i Ugens Født o. s. v., da kostede dette jo usædvanligt en Overvindelse, som undertiden ikke var ringe. Jeg vil heller ikke negte, at jo en eller anden Ting af og til kunde blive glemt, og dette blev da paanket af min Svigermoder, der syntes, at Alt, hvad der hørte til Husets Behagelighed, uanset saa fremfor alt Andet. Det hører vel altid til Undtagelsesene at være saa let at leve med i det daglige Liv som min kjære Heiberg; at være i den Grad hævet over alt Smaat hører kun større, mændige Aander til som hans. Men netop det, at han læst fordrede, gjorde, at det var mig den største Glæde at forekomme hans Ønsker; taknemmelig som et Barn var han for enhver lille Opmærksomhed, og denne Taknemmelighed fremkaldte et nyt Ønske hos mig om at behage og glæde ham. Det vilde i Sandhed være Læst at sige, at hans Møder ikke ogsaa var taknemmelig for, hvad Godhed man viste hende, tværtimod, men at hendes Opsyn og Retteleer undertiden gjorde mig utaalmodig, vil jeg ikke frage. Dog, jeg skulde vel ogsaa denne Skole igennem og afslibes ogsaa paa denne Maade af hende, der i Tone og Dannelselse stod høit over mig; og det vil jeg med Taknemmelighed erkende, at jeg skylder hende meget af min Udvikling, og det i mange Henseender. Hendes Dannelse, Humanitet og Hjertensgodhed skylder jeg saaledes, at hun bragte mig til at faa et andet Syn paa mine Forældre og mit Forhold til dem. Jeg omgikkes dem naturligvis stædigt, og der var det vanligste Forhold imellem os; men min gamle Følelse af Skamfuldhed over, at de i Cultur stode saa høit, havde jeg i længere Tid end ved at overvinde i Andes Nærvarrelse. Dette mærkede hun og forholdt mig kjærligt, at det var Læst af mig. Hun roste dem da for deres Arbeidsomhed, hun fremhævede det Respectable i deres Udholdenhed og Flid. Selv underholdt hun sig med dem paa den vanligste Maade og tvang min Moder til at sige „Du“ til sig, hvilket naturligvis smigrede og glædede min Moder, saa at hun fik en virkelig Hengivenhed for hende. Kom mine Forældre og besøgte mig, hvilket imidlertid ikke ofte skete, hjælp det paa mig at se hende venlig og forekommende imod dem; der maatte være tilstede, hvem der vilde, hun var den Sædvanlige, altid lige venlig og opmærksom. Dette gjorde mig godt, og efterhaanden forsvandt min stuyge Forlegenhedsfølelse lige overfor dem. Jeg sagde til mig selv: „Det er dine Forældre, som maaske ved deres Fortrin i Guds Øine staa over dig“ — og jeg begik fra den Tid ikke mere den Feil, at rødne over dem. Om Heiberg sagde begge mine Forældre, at de elskede ham lige saa høit som mig, og dette vilde i deres Mund ikke sige saa lidt. De bur ogsaa have den Roes, at de vare yderst beskedne med at komme og aldrig trængte sig paa os eller vore Omgivelser. De besad denne noble Stoltthed, som ofte findes hos Folk af de ringere Klasser. Vi maatte indbyde dem med alle Ceremonier, ifald vi vilde være visse paa, at de kom. Men af og til lode dog fra dem

Suk og Klager over, at de vare for ringe til vor Omgang - Klager, som jeg da maatte stille tilfreds, saa godt jeg kunde; ved smaa Opmarksomheder søgte jeg da atter at sætte dem i Humour.

Vi levede temmelig stille denne Vinter og kom, som før bemærket, kun sjældent ud. Selv gjorde vi ingen Selskaber; men paa de Aftener, da jeg ikke var optagen af Theatret, kom som oftest adskillige af Heibergs gamle Venner, og her ved vort Thebord var Samtalen da livlig, underholdende og belærende. Blandt disse Venner var ogsaa Poul Møller. Denne geniale og sjeldnenumelige Personlighed interesserede mig meget. Jeg har aldrig i mit Liv truffet paa Nogen, der i høiere Grad har Præget af Sandhed i Tale og Væsen. Ah, hvad der blot streifede hen imod Affectation, var hos en Vedestygghed, og han havde saa fine Sanser i denne Retning og et saa skarpt Øie herfor, at end ikke den mest skjulte Nuance heraf undgik hans Blik; maaske gik hans Mistænksomhed i denne Retning undertiden for vidt. Han var fuld af skarpe, fine, ironiske Bemærkninger over Menneskenes Daarligheder; disse bleve imidlertid steds fremførte med saa megen Humour, Godmodighed og Gemytlighed, at det var en sand Forfriskning at beløres af hans psykologiske Isigttagelsesevne. Ofte havde jeg en Følelse af, at jeg lige overfor ham stod for en sjælelig Dommer; han engstede mig næsten, og dog havde hans Omgang og hans fine Tone — der ikke bestod i den, man tænker sig hos en Kammerjunker — ikke dette ydre Slebne, men den Dannelsens Finhed, i hvis Nærværelse man er tryk med alt Raat og Udelicat, en stor Tiltrækning for mig. Hans mangeaarige Venskab og Godhed for Heiberg, hans Hengivenhed for dennes Moder, gjorde ham til en af deres kjæreste Omgangsvenner. Mig lod det til, som han først vilde studere, og dette trykkede mig meget i hans Nærverelse, som jeg ikke formaaede at være ret fri lige overfor ham. Dog tror jeg, at jeg i det Hele taget fandt Nænde for hans Øie. Han ytrede sig ofte venligt om mig og satte Pris paa mig som Skuespillerinde. Jeg erindrer endnu en lille forføngelig Glæde, han forskaffede mig en Aften, da han var i Besøg hos os. Jeg gik og syede med at dække Aftensbordet, medens Heiberg og han sad i Samtale i Sofaen, som stod nær ved Døren til Værelset ved Siden af, hvor jeg havde Et og Andet staaende til Bordets Dækning og derfor ofte maatte gaa ud og ind. Da hørte jeg ham sige til Heiberg, mens jeg stod i den anden Stue: „Det er mærkeligt, saa let som Din Kone gaar; man hører ikke en Lyd, usgter hun gaar frem og tilbage. Det er smukt; det vilde jeg sætte Pris paa.“ Saaledes bemærkede han Alt, usgter det saae ud, som han var distraet og ikke lagde Mærke til Noget. Samme Aften erindrer jeg, at Heiberg beskyldte ham for Distraction. „Du gjør mig Uret,“ sagde han, „jeg ved nok, at jeg har Ørd derfor, men det er ingeniulunde Tilfældet.“ Og nu fortalte Heiberg en Række